

הוא אינו חדל לחשוב על המוות: "אני חושב עליו ללא־הרף. אני חושב וחוזר וחושב עליו. אני מתיירא ממנו. לאמיתו של דבר אינני אוהב אותו. המוות, כמדומה, הוא תכונה מיטפתחית שלנו. אנשים מתים מזה, ואני חולם על מוות ושווה כהיות מפורטות ואירגוניות לאין סוף על המוות..." בין היות המוות מנסח סולקום את החיים: "במיטפתחה שבה אני חי יש ארבעה אנשים שמהם אני פוחד, שלושה מהם פוחדים ממני, ובל אחד מהשלושה פוחד גם מן השניים האחרים. רק אחד מבני המיטפתחה אינו פוחד מאף אחד מן האחרים, האחד הזה הוא אירי יופ..."

סולקום אינו מסתיר את הסיכסוך שיש לו עם היהדות. סיכסוך, שכימעט כל סופריה הלא־יהודיים של אמריקה סובלים ממנו. אלא שהלך, כסיגנון הקליל והדפשוט, שהוא מאוד לא־צבוע, כותב: "אני זוכה למחמאות על נקיין וסימפריה ועל גמישותה הנחמדה של הערלה שלי. הולכות ומתברות כגשר האחרונות הן בחירות הרואות בה קישוף ממיין חדש, בדומה לביירות שלי. הן אינן רואות הרבה משני הסוגים כעת. איותר על הביירות, יתכן שאני נראה קצת יהודי בעיני מספר אנשים וחושב כיהודי בחלק ניכר מן הזמן, אבל זוהי ההוכחה שאיני כזה, אם איר פעם ארצה להשתמש כזה כנגד מישהו כמו גריין, שהוא כזה..."

אם מילכוד 22 עסק בהישרדות פיסית בתיים במהלך מלחמה, הרי משמרו קרה עוסק בהישרדות פנימית, כאשר זירות המאבק הם עניינים כמו מישראלות הלב. סולקום הוא מטוטלת של החיים הגעה בין יחס ההורים לילדיהם, ליחס הבנים להוריהם המודקנים, משוהו קרה הוא בכחינת קומדיה אנשית של פרט אחד באמריקה, שמבעד לסיפורו ניתן לבחון את השתק פותה של אמריקה האחרת, המזוהה והימורפת. המתרגמת אופרית רהט הצליחה להתמודד עם לשונו המורכבת של הלה, והצלחתה טמונה בהתרחקותה מתרגום ההתחכמות האנגלו־אמריקאית של הלה, ובכך שמצאה תמלילים מקבילים בפשטותם העברית.

צאן ברזל

משורר החצר

לפני 30 שנה נכתבו בשבועון זה (העולם הזה 691), הדברים הבאים: כשש. שלום פירסם, לפני כמה שבועות, את שירו "פקיד מדינת ישראל", ב"דבר", הרימו קוראים רבים את גבות עיניהם בתמהוין. לא כל יום נמצא משורר, המכתיר כתר תהילה וגבורה לביוורוקרטיה.

עתה בא המשורר על שכרו: ככיתו, אשר כרחובות, הופיע נציג אישי של ראש־הממשלה ומפר לו מזרעה מודפסת של שירו, שתימסר בקרוב לכל פקיד ממשלתי.

אמר הנציג: לנוכח מדרקות השרב הממברות את היו הפקידים, הימם שירך את הלככות המדוכאים...

פחות רחמן מהעולם הזה היה עמוס קיין, במדורו עוזי ושות' שפורסם בהארץ. קיין הגיב על שירו של ש. שלום פקיד מדינת ישראל * בשיר קצר משלו, משורר מדינת ישראל, שבו כתב: "אחת, שתיים, שלושה, ארבע / המשורר הזה הוא כא. / כתנאים קשים מאוד, / הוא יוצר לו יצירות. / תוך דילמות כלליות / של קיבוץ הצלויות, / הוא עופר בזיו שכינה / את בני המדינה. / הכר גודל ויקר / למשוררנו היקר".

ביקורות לגלגניות אלה לא עצרו את ש.

* בין השאר כתב ש. שלום בשירו: "פקיד מדינת ישראל, האדם במדים של תשחורת. / נושא סבך אלמוני בחול המימם האפור — / הרכן לבכך והרכן ראשך לחילת התפתרות, / מצפון האומה יאצל לבחיר נבחריו בכל דור... / קורא הדורות הוא יודע לקרוא כל אירוע בשמו נצח, / וזו כל מאמץ אלמוני בשישו הסהור יפוסל. / והוא יעלה מנשיה וישיב טל עולם על המצח — / חסון על ראשך עטרה, פקיד מדינת ישראל..."

שלום לשחק את תפקיד המשורר־הלאומי של חיפה, בחסותו של ראש־העיר דאז, אבא ח'ושי, שהעניק לו דירה על השבון משלם המיסים.

כמאמר המשוררים, הרי שהשנים חלפו עברו וגורלו של ש. שלום הפך אכזרי ושירתו נשכחה, ולא נודע עוד כי נכתבה. מלבד תלמידיו בית־הספר הריאלי בחיפה, שאחיו של המשורר שימש במשך שנים כמנהלו, וששם היו שירי ש. שלום שירי־חובה, הרי שדומה כי שירתו כמו לא הייתה. אומנם הוא כיהן בכהונות רמות מעלה, כראש פוחלצי אגודת הסופרים, אירח סופרים, השתתף בקונגרסים, חיפש סטודנטים שיכתבו עליו עבודות ב"א (עבודות מ"א ועבודות דוקטוראט נכתבות על משוררים של ממש). ש. שלום המשיך כל השנים מאז ועד היום לשחק בפוזה של משורר, מבלי שאיש יקרא את דברי שירתו.

בחודש שעבר הגיע ש. שלום לשבעים וחמש שנה. ביטאון האגודה שהוא נימנה על מנהליה, אגודת הסופרים, שמיטב סופי רי ישראל אינם נימנים על שורותיה, העניקה לו את הכבוד והקדישה חלק מביטאוונה * להגיגה ספרותית זו. של משר־רר ששירתו נמוגה בתהום הנשייה של שירת האמת העברית.

75 שנה למשורר שלא הותיר רישום כלשהו על השירה העברית, ובכל זאת — הפתעה. מסתבר, כי אפילו למשורר־החצר של חיפה, למשוררי פקיד־מדינת־ישראל, ישנה עתה תפנים. עתה אומרי הן, הנובעת וצוהלת ביום חג זה לספרות ולשירה של ישראל. נביחה וצוהלה אלה בין עמדי מאזניים הפכו יום חג למשורר נשכח, יום חג לסאטירה העברית החדשה, שמצאה את עצמה שוב בעמודים אלה, שאיש אינו קורא בס.

הראשון הוא אחד ראובן בן־יוסף, שאיש אינו יודע מניין הגיע ואנה נשואות פניו, המסביר לו ש. שלום: "כל בעל נפש ירגיש שאין קיום לשירה בפלוזוויה, למרות כוחה של זו ביחס־יצבור. אין

כה אמר סולקום

בוב סולקום, גיבורו של משוה קרה מאת ג'וזף הלה, מחבר מילכוד 22, מביא בספר שלל אימרות, המייצגות את המעמד הבינוני של ארצות־הברית באורח שיר, כפי שאיש קודם לכן לא הציגו:

- אינו מכיר כל־כך הרבה אנשים שיש לי חשק להיות גועלי אליהם, אבל פשוט לי אופי כזה.
- אבל מנסיוני למדתי כי תמיד עדיף ובטוח ויעיל יותר, לשמור על ההבחנה בין מנהל לכפופים לו, בין מעביד לעובד — אפילו במיטה.
- ולרוב איני מבחין שהידרדתי לתוך אישיותו של אדם אחר עד שאני כבר נמצא בתוכה.
- לאשתי ולי לקח הדבר עשר או המשעשרה שנות נישואין במשרה מלאה ובתירגול מתמיד ומייגע עד שלמדנו כיצד לשנוא איש את רעהו במלוא העוצמה הראייה ובהתרוממות הרוח.
- מוטב לנו לצוף כמו אצות במושבות של זוהמה ירוקה, כל עוד תמשיך הגיאיות לשאתנו.
- בל'קסון מיסיסיפי, מדי שנה לערך, שלושה סטודנטים צבעוניים נורים למוות בדם קר על־ידי המיטירה וכולם יודעים מדוע. לכן אין איש מן האחרים פוחד.
- כל־כך נעלבתי כשמת אבי עד שלא רציתי ללכת להלווייתו. רציתי ללמד אותו לקח. לימדתי אותו לקח.
- אשתי היא האשה היחידה שיכולה היתה להיות לי עד כה עד שהמוות, הגירושים או הבגידה יפרידו ביננו.
- אילו היה מישהו מכניס אגרוף בלסת לריצ'רד ניקסון, לעולם לא היה מצלח להיות נשיא. איש אינו צ'ה גבר שהכניסו לו אגרוף בלסת.

החולה, והנער, העתיד להיות משורר אף הוא, זוכר מאותה פגישה את מקלו העכה של ביאליק העובר לפניו, ושינוי המבנה־קת מתוך פה מזרח כחיוך, כתובו שן אחת של כסף... ערגתו של המשורר הצעיר אל ביאליק, בהיותו זקוק לאישור ואף לתמיכה מעשית מריו המשורר הנערץ, ערגה שלא יכלה לבוא על סיפוקה *... וכשזוכה המשיורר הצעיר (ש. שלום) לי הזמנה לבקר אצל ביאליק בבתו, בית ביאליק המחולל, והוא יושב בחדר וממתין לבעל הבית, המתליף בגדים לכבוד הר שבת *... אבל הסופרים הוותיקים, אותם אנשי הבורה המקיפים את ביאליק כמו כוכבי־לכת, מונעים מן המשורר החדש את הגישה אל האור שבמרכזו, וש. שלום

הצעיר ניחן בצניעות, וגבורתו אינה מביישת את נעוריו. אגב, אותו ראובן בן־יוסף פירסם לפני כמה שנים רשימה, שבה השווה את שירתו של מורו ורבו, ש. שלום, לשירת ת. ס. אלייט. הוא העניק בכך גם כבוד לת. ס. אלייט, ששירתו מגעת לרמת השירה של ש. שלום.

מלחך פינכה אחר בחצר רבנית זו של ש. שלום, הוא אחד המתקרא שרגא אבינרי, הבוחן את הצד הדתי בביקורת שירתו של ש. שלום. מדבריו ניתן לראות את ש. שלום הענק, ואת ביאליק כמקל הנישא בידו: למקהלת משובחיו של ש. שלום הצטרף עוד אחד, שהוצא מתוך ארון הנפסלות של הספרות העברית, אדם בשם יצחק עקביהו. ברשימה הגושאת את הכותרת המרשימה: החיה הדמונית, מספר עקביהו הג'ל על ש. שלום ושירתו:

"בכותנתו לעורו הוא נמלץ אל הרחוב, ומתוך רצון נואש להתרחק מן התהום שבנשמתו (קרי: מן השנר הרובין לו שם למטה בגינה) הוא מתחיל לטפס בקרח־תנות ולעלות, אל פיסגת ההר הריאלי — הר הכרמל, אשר בשיפוליו שוכן ביתו המשורר..." עוד יבוא יום, ויקום שבל מקדש, שיקש מוועדת השמות הממשלתית לכנות את ההר הריאלי הר ש. שלום, והרי היו דברים מעולם.

ש. שלום מעודד לא ניחן במוות רבות, ומעט המוות שהיו, הוקדשו לשליטי, לאלה שסיפקו לו את הכבוד, את הדירה (ראו: תצלום). ש. שלום הינו דמנת שולית בשירה העברית הגדולה, והקדשת היריעה לשיריו מאזניים, מעידה על הגיוון הרב שפשה באירגון הסופרים, שתחת לדאוג לסופרים החיים והיוצרים, דואג לכיבודים שאינם מעניינים איש, לסופרים שיצירתם מתה מזה כמה עשרות שנים.

מסך החול

הבדואים

הסיפור הזה חוזר על עצמו בעצב, רב, דור אחרי דור. נופלים ההולכים ראשונה. נהרגים המוכשרים והטובים. איני יודע מי היה אורי סל'מן. הוא נולד ב־1957 ונפל במידבר יהודה ב־1978, בדרגת סגן. טרם התגייס אורי סל'מן לצה"ל, הוא חיבר עבודת־גמר, במסגרת בית־הספר התיכון ליד האוניברסיטה העברית בירושלים, תחת הכותרת הבדואים בנגב. בימים אלה ראתה עבודתו אור, ואין ספק שמדובר בפלא אבוד נוסף ברשימת הפלאים שנפלו בארץ הזאת.

המחבר הצעיר מנתח את הרקע הפיסי של החברה הבדואית, את מרכיבי הכלכלה, את המאפיינים חברתיים ואת תולדותיהם מאז התורכים ועד הישראליים. ושאר מרן כיבי עולם מיסותרי זה. שאורי סל'מן חושף בעבודתו המופלאת הזאת, הרי הם בספר.

* אורי סל'מן — הבדואים בנגב; 100 עמודים; ההפצה ספרי (כריכה רכה + תמונות מחיי הבדואים).

ש. שלום בדירה שקיבל במתנה מאבא חושי. הבו גודל ויקר למשוררנו היקר.

ניטש את הבמה ואומר להינתק, ולא יראה עוד את ביאליק. ובמכתבו האחרון אליו (שלום לביאליק) הוא כותב: הנני נפרד ממך באדם הנפרד ממקדש חייו היחודי אשר נגדר בעוד מלהיכנס אליו. הנני נפרד ממך מתוך התיקוה האחת שמעתה לא תהיה שום מחיצה הוצגת בין יצירתי וביןך *... באמת, ש. שלום

* שנים מאוחר יותר באה ערגה זו על סיפוקה, כאשר ילדי חיפה החלו לכנות את המשורר, ביאליק של חיפה. ** ביאליק, שכל מעשה שלו היה מחושב, הזמין מן הסתם את ש. שלום לשעה כזאת, כדי להבהיר שאינו מחשיב, לא בחול (טרם בוא השבת) ולא בקודש (עם כניסת השבת).

בה מקום לקולות חוון, אבל המשורר החומד את יחסי־הציבור המוסופקים על־ידי המלווייה עלול להתפתות ולהתאמץ את כתיבתו לטעם הטכנאים השולטים שם *... או, במילים אחרות, ש. שלום אינו מתפתה לטעם הטכנאים. ועל כן, העם ההולך בחושך אינו יודע על קיומו של ש. שלום, כמשורר.

בהמשך רשימתו של אותו שגר־עט, ראובן בן־יוסף, תחת הכותרת מולדתו של משורר גדול, הוא מספר סיפורים על מערכת יחסים סבוכה בין אותו ש. שלום לבין חיים נחמן ביאליק: "... כא ביאליק לבקר את הסב (של ש. שלום)

* מאזניים, כרך 1, חוברת 2; בעריכת בנימין מיילי; 78 עמודים (כריכה רכה).